

ТАҚРИЗИ

муқарризи расмӣ ба диссертатсияи Турсуматова Раъно Аҳмадҷоновна дар мавзӯи «Имконоти педагогии ташкили таълими ба амалия тамоюлдоштаи хонандагони муассисаҳои таҳсилоти миёнаи умумӣ (дар асоси маводҳои забони хоричӣ)», ки барои дарёфти дараҷаи илмии номзоди илмҳои педагогӣ аз рӯи ихтисоси 13.00.01-педагогикаи умумӣ, таърихи педагогика ва таҳсилот (илмҳои педагогӣ) пешниҳод гардидааст.

Муҳимии мавзӯи таҳқиқот.

Дар замони муосир низоми кунунии маорифи Ҷумҳурии Тоҷикистон раванди мураккаби ислоҳоти худро аз сар гузаронида истодааст. Вобаста ба ин мақсади афзалиятноки ҳама гуна ҷараёнҳои трансформатсионӣ ба ҳисобгирии ҳарчӣ бештари талаботи актуалӣ ва перспективии замон дар таълиму тарбияи мактаббачагон, кушода додани қобилиятҳо ва лаёқатмандиҳои ҳар як шахсият, ба вуҷуд овардани шароити созгор барои ба амал баровардани имкониятҳои таълимии хонанда дар амалия мебошад. Мувофиқан, тараққиёти минбаъда ва такмили низоми таълими мактабӣ, омӯзиш ва баҳисобгирии таснифҳои фардӣ хонандагон, дар онҳо ташаккул ёфтани талаботи ангезанокии соҳаи фаъолияти таълимӣ зарур мебошад. Ҳаллу фасли ин масъалаҳо аз илми психологӣ-педагогӣ тақозо мекунад, ки ҷанбаҳои гуногуни фаъолияти инсон ва роҳҳои ташаккули он дар раванди таълим мавриди тадқиқоти ҳаматарафа ва маҷмӯавӣ қарор дода шавад.

Гуфтаҳои болоро ҷамъбааст намуда, унвонҷӯӣ Турсуматова Р.А. зикр мекунад, ки ҷорӣ намудани модели раванди ташкили таълими ба амалия тамоюлдоштаи хонандагон дар таҷрибаи кории як қатор муассисаҳои таҳсилоти миёнаи умумӣ барои ташаккули дастовардҳои таълимии хонандагон таъсири мусбат расонидааст. Дар ин бора таҳлили миқдорӣ ва сифатии натиҷаҳои ба даст омада гувоҳӣ медиҳанд: вижагиҳои когнитивии ташаккули равонии хонандагон афзуд, ангезанокии фаъолияти таълимӣ зиёд шуд, дараҷаи саводнокии

функционалии хонандагон баланд гардид.

Асосноккунии назариявии дар фасли якум овардаи модели раванди ташкили таълими ба амалия тамоюлдоштаи хонандагон санчиши ҳаматарафаи модели мазкурро дар озмоиши педагогӣ талаб намуд.

Мувофиқи он дар рисола аз тарафи муаллифи он Турсуматова Р.А. кори таҷрибавӣ-озмоишӣ анҷом дода шуд, ки мақсади он аз муайян намудани самаранокии модели раванди ташкили таълими ба амалия тамоюлдоштаи хонандагон оид ба забони хоричӣ иборат буд.

Адабиёти психологӣ-педагогиро дар соҳаи озмоиш омӯхта, талаботеро, ки муаллифон барои анҷом додани он пешниҳод мекунанд, Турсуматова Р.А. ҷанбаҳои мазмунии кори таҷрибавӣ-озмоиширо кушода додааст: интихоби ҷои анҷом додани озмоишро асоснок намудааст; объект, мавзӯ, гипотеза (фарзия), вазифаҳои озмоишро муайян кардааст; тағйирёбандаҳои новобаста ва вобастаро ҷудо карда баровардааст; барномаи озмоишро таҳия намудааст.

Асосноккунии назариявии методҳои тадқиқоти педагогии истифодашуда имкон доданд, ки муаммои тадқиқшаванда ҳарчӣ васеътар ва ҷарфтар матраҳ гардад.

Дар доираи марҳалаи сабтнамоии озмоиши педагогӣ корҳои хеле ҷиддӣ анҷом дода шуданд. Аз як тараф, таҳкурсии зарурӣ барои таҳқиқи муаммои ташкили таълими ба амалия тамоюлдоштаи хонандагон ба вучуд оварда шуд. Бо ёрдами формулаи омори математикӣ Турсуматова Р.А. шумораи хонандагонро муайян намуд, ки ба озмоиш фаро гирифта, маҷмӯи умумии онҳоро дуруст ба ҳисоб гирифта (400 нафар), ба озмоиш қорбаст карда шуда, муқаррароти асосии педагогикаи анъанавиро ба инобат гирифта, маҳаки интихоби гурӯҳҳои назоратӣ ва озмоиширо муайян намудааст.

Аз тарафи дигар, дар рисола дар бораи ҳолати муаммони ташкили таълими ба амалия тамоюлдоштаи хонандагон маълумоти дақиқ ва асоснокшуда ба даст оварда шудааст. Анкетакунии муаллимон актуалӣ будани муаммои таҳқиқшавандаро тасдиқ намудааст. Муаллимон зарурати ҳаллу фасли онро дарк ва эътироф мекунанд, вале душвориҳои пайдошаванда барои расидан ба ҳадафи

гузошта монеагӣ мекунад. Дар байни онҳо номбар шудаанд:

- нарасидани вақти таълимӣ, дар натиҷаи зиёд шудани ҳаҷми маводи таълимӣ;
- номувофиқии дараҷаи мураккабии курси омӯзиши забони хориҷӣ ба вижагиҳои синнусолии хонандагон;
- сатҳи пасти ҳолати заминаи моддӣ-техникӣ ва таълимӣ-методикӣ.

Муаллифи рисола дар натиҷаи таҳқиқот қайд менамояд, ки хонандагон бо ақидаи муаллимон мувофиқанд ва барои кушода додани аҳамияти амалии дарсҳои таълимӣ дар раванди таълим ҳавасманд мебошанд.

Таҷқиқи ҳолати ибтидоии тағйирёбандаҳои вобаста дар гурӯҳҳои назоратӣ ва озмоишӣ ба муаллиф имкон додааст, ки мавҷуд будани асоси психологиро барои ташкили таълими ба амалия тамоюлдоштаи хонандагон муайян намояд, вале, мутаассифона, ҳамзамон номутобиқати донишҳои воқеии хонандагон ва малакаи онҳоро дар шароити нав қайд менамояд.

Самаранокии модели равандаи ташкили таълими ба амалия тамоюлдоштаи хонандагон аз тарафи муаллифи рисола дар асоси методикаҳои илмӣ муайян гардидааст, ки андозаҳои зеринро арзёбӣ мекунад: ба самти дигар равона намудани диққат; барқарор намудани алоқаҳо дар байни объектҳо, падидаҳо, равандаҳо; ба мавзӯи нигаронида шудани шавқмандии маърифатӣ; таълимгирифта будан; ташаккул ёфтани синдроми дастрасӣ; ташаккул ёфтани қобилияти ҳал кардани масъалаҳо; мукаммалии ба ҷои дигар гузаронидани донишҳо.

Ҳамин тавр, кори таҷрибавӣ-озмоишии анҷомдодаи муаллифи рисола Турсуматова Р.А. фарзияи дар аввали озмоиш пешниҳодшударо дар бораи он, ки агар раванди таълими ба амалия тамоюлдоштаи хонандагон бо ба ҳисоб гирифтани шароитҳои ошкоршудаи дидактикӣ ба амал бароварда шавад, он гоҳ сифати таълим баланд мегардад, зеро:

- вижагиҳои когнитивии инкишофи психологии хонандагон бехтар мегарданд;
- ангезанокии фаъолияти таълимӣ меафзояд;

– сатҳи саводнокии функционалии хонандагон баланд мешавад.

Мувофиқи ин, самаранокии раванди таълими ба амалия тамоюлдоштаи хонандагонро, ки натиҷаи ҷорӣ намудани модели кор карда баровардашуда дар амалияи мактаби таҳсилоти умумӣ мебошад, тасдиқ намояд.

Тадқиқоти назариявӣ ва озмоиши аз ҷониби Турсуматова Р.А. анҷомдодашуда аз рӯи мавзӯи рисола, фарзияи ташаккулёфтгаро тасдиқ намуданд ва имкон медиҳанд, ки хулосаҳои зерин таҳия карда шаванд:

а) ҳолати муаммои ташкили таълими ба амалия тамоюлдоштаи хонандагон дар назария ва амалияи педагогӣ мавриди омӯзиши амиқ қарор дода шуд. Аз ин бармеояд, ки актуалӣ будани муаммои мазкур бо якчанд сабаб алоқамандӣ дорад:

1) дар замони ҳозира ба сифати яке аз ҳадафҳои арзишмандтарини низоми миллии маорифи аксар давлатҳои мутаракқии олам муносибати салоҳиятнокии баромад мекунад, ки ба таълим тамоюли ба амалия алоқамандро медиҳад;

2) барои низоми маорифи ҷумҳурии мо мавҷуд будани ихтилофҳо дар байни инҳо хос аст: талабот ба ташкили таълими ба амалия тамоюлдошта ва сатҳи воқеии омодагии муҳити муосири таълимӣ, аз ҷониби ҷомеаи педагогӣ дарк ва эътироф намудани зарурати ташкили таълими ба амалия тамоюлдоштаи хонандагон ва шартҳои беасоси дидактикӣ, ки барои ба амал баровардани раванди мазкур мусоидат менамоянд. Мувофиқан, барои наздик шудан ба ҳадафҳо, зарур аст, ки муҳолифатҳои ҷойдошта бартараф карда шаванд, ки танҳо дар сурати иҷрои як қатор тадбирҳои зарурӣ имконпазир аст. Аз нигоҳи мо, ташкили таълими ба амалия тамоюлдоштаи хонандагон бояд яке аз вазифаҳои муҳими сиёсати давлат дар соҳаи маориф эътироф гардад;

3) таҳлили таҷрибаи ташкили таълими ба амалия тамоюлдошта имкон медиҳад собит намоем, ки муаммои мазкур аз ҷониби аксарияти таҳқиқгарон актуалӣ эътироф гардида, дар баробари ин, асосноккунии амиқи назариявӣ ва санҷиши ҳаматарафаро бо озмоиши педагогӣ талаб мекунад.

Ҳамин тавр, дар рисола модели раванди ташкили таълими ба амалия тамоюлдоштаи хонандагон кор карда бароварда шудааст ва аз ҷиҳати

назариявӣ шартҳои асосии дидактикӣ асоснок карда шудаанд, ки ба амал баровардани онҳо самаранокии раванди ташкили таълими ба амалия тамоюлдоштаи хонандагонро дар муассисаҳои таҳсилоти миёнаи умумӣ таъмин мекунад. Ба сифати шартҳои асосии дидактикӣ дар таҳқиқи диссертатсионӣ инҳо ҷудо карда шудаанд:

- 1) ғаёлноқ пешниҳод намудани мазмуни таълим;
- 2) баррасии бонизом ва пайдарҳамии ҷанбаҳои амалии донишҳои таълимӣ;
- 3) ба амал баровардани алоқамандии байниҳамдигарии забони хориҷӣ бо ғанҳои дигари таълимӣ (аз ҷумла бо ҷуғрофия, таърих ва ғайра).

Таҳлили рисолаи мазкур тасдиқ менамояд, ки дар рисола аз тарафи муаллифи он мавзӯҳои курси забони хориҷӣ муайян карда шудаанд, ки ташаккули мазмуни таълими ба амалия тамоюлдоштаи хонандагон ба он алоқаманд мебошад; модели раванди ташкили таълими ба амалия тамоюлдоштаи хонандагон озмуда шудааст; таҳлили назариявӣ, қори таҷрибавӣ-озмоишӣ, интерпретатсияи миқдорӣ ва сифатии натиҷаҳои он аз он гувоҳӣ медиҳанд, ки ташкили таълими ба амалия тамоюлдоштаи хонандагон бо инобати шартҳои асосии дидактикӣ ба беҳтар шудани вижагиҳои когнитивии ташаккули психологӣ хонандагон, афзоиши ангезанокии ғаёлияти таълимӣ, ташаккули саводнокии функционалии хонандагон оварда мерасонад ва мувофиқан, фарзияи (гипотезаи) тадқиқотро тасдиқ менамояд; тавсияҳои методӣ барои омӯзгорони муассисаҳои таҳсилоти миёнаи умумӣ оид ба ташкили таълими ба амалия тамоюлдоштаи хонандагон таҳия карда бароварда шудаанд.

Тадқиқоти мазкур дар роҳандозии курси махсус барои омӯзгорон оид ба мавзӯи «Имконоти педагогӣ ташкили таълими ба амалия тамоюлдоштаи хонандагони муассисаҳои таҳсилоти миёнаи умумӣ», ки аз тарафи муаллифи рисола таҳия гардидааст ва самаранокии раванди ташкили таълими ба амалия тамоюлдоштаи хонандагон мусоидат менамояд.

Эрод ва пешниҳод нисбати камбудҳои мавҷудбуда.

Дар диссертатсия баробари дастовардҳои назарраси илмӣ, баъзе камбудихо ва норасоихо ба назар мерасанд, ки таҷдиди назарро талаб мекунанд ва ислоҳи он барои боз ҳам ғанӣ гардидани мазмуни рисола мусоидат менамояд:

1. Беҳтар мешуд, ки дар рисола баъзе омилҳои, ки барои амалӣ гаштани ташкили таълими ба амалия тамоюлдоштаи хонандагон монеъгӣ мерасонанд, таъкид карда мешуданд.

2. Хуб мешуд, ки дар рисола ба кушода додани таҷрибаи пешқадами баъзе омӯзгорони соҳибтаҷриба оиди ташкили машғулиятҳои характери таълими ба амалия тамоюлдоштаи хонандагонро доранд, аҳамият дода мешуд.

3. Дар баъзе саҳифаҳои рисола хатоҳои техникӣ ба назар мерасанд, ки ислоҳи онҳо ба манфиат ва беҳдошти сифати рисола мебошад.

ХУЛОСА

Таҳлили рисолаи Турсуматова Р.А. имкон медиҳад хулоса намоем, ки муаллиф ҳадаф ва вазифаҳои гузошташудаи таҳқиқотро ҳал намудааст, хулосаҳо ва тавсияҳо тибқи вазифаҳои пешгузоштаи таҳқиқот асосноканд, мундариҷаи рисола ба таври мантиқӣ шакл гирифтаанд ва муаллиф соҳиби қобилияти таҳқиқотӣ аст. Дар рушди назария ва амалияи илми педагогика таҳқиқоти гузаронидашуда саҳми муайян мегузорад.

Автореферат бо ду забон: тоҷикӣ ва русӣ таҳия гардида мазмуну муҳтавои асосии рисоларо инъикос намудааст.

Диссертатсияи Турсуматова Раъно Аҳмадҷоновна дар мавзӯи «Имконоти педагогии ташкили таълими ба амалия тамоюлдоштаи хонандагони муассисаҳои таҳсилоти миёнаи умумӣ (дар асоси маводҳои забони хориҷӣ)» кори мустақилонаи таҳассусӣ ва дорои аҳамияти назарраси илмӣ буда, ба талаботи бандҳои 10,11,12,14 ва 16 «Низомномаи намунавӣ оид ба тартиб додани дараҷаҳои илмӣ ва унвони илмӣ»-и

КOA- и назди Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон, ки бо қарори
Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон аз 26 ноябри соли 2016 таҳти №505
тасдиқ гардидааст, қомилан ва пурра ҷавобгӯй буда, муаллифи он барои
дарёфти дараҷаи илмии номзади илмҳои педагогӣ аз рӯйи ихтисоси
13.00.01 -- педагогикаи умумӣ, таърихи педагогика ва таҳсилот (илмҳои
педагогӣ) лоиқ мебошад.

Муқарризи расмӣ: номзади илмҳои педагогӣ, декани
факултети филологияи Донишқадаи омӯзгории
Тоҷикистон дар ш. Панҷакент

Мақсудов Зафарҷон
Очилдиевич

10.02.2021с.

Маълумот барои тамос: 734000, Ҷумҳурии Тоҷикистон, вилояти Суғд,
ш.Панҷакент, хиёбони Рӯдакӣ, 108. Тел.: +992(92) 347554050. Моб. 92-
8683000. E-mail: tou@bk.ru

Имзои З.О.Мақсудовро тасдиқ менамоям.

Сардори ШК ва КМ-и ДОП

Тоҳирова У.